

תשרי התשע"ה

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

אחדות – זה טוב או רע?

לפרשת נח

מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל: יש ביניהם שיש בהם תורה ואין ביניהם מעשים טובים; ענף עץ עבות אלו ישראל - מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש ביניהם שיש בהם מעשים טובים ואין ביניהם תורה; ערבי נחל אלו ישראל - מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל יש ביניהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקדוש-ברוך-הוא עושה להם, לאבדן אי-אפשר? אלא אמר הקב"ה ייקשרו כולם אגודה אחת והם מכפרים אלו על אלו."

הרב נויבירט מביא את דברי מרן, רבי יוסף קארו, בעל השולחן ערוך, המביא סיפור מרתק בהקשר לנענועים של ארבעת המינים. הבית יוסף התלבט האם יש להצמיד את האתרוג לשאר המינים בעת הנענוע, או להחזיקו ביד שמאל לבדו ואת הלולב לנענע ביד ימין. כך כתב

5. הבית יוסף, או"ח תרנא:

"אם צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת הנענוע ולנענע שניהם יחד או אם אינו מנענע אלא אגודת הלולב לבד ויד שמאלו שהאתרוג בה תהא עומדת במקומה בלי נענוע?"

דבר זה לא נתבאר בגמרא ולא בדברי הפוסקים אבל הרב מנחם ריקנאטי כתב בפרשת אמור ... וסוד זה נגלה אלי בחלום בליל יו"ט הראשון של חג הסוכות בהתאכסן אצלי חסיד אחד אשכנזי שמו הרב רבי יצחק, ראיתי בחלום שהיה כותב השם יו"ד ה"א והיה מרחיק ה"א אחרונה מן הג' האותיות ראשונות ואמרתי לו מה זה עשית? והשיב: כך נוהגים במקומינו. ואני מחיתי בו וכתבתי אותו שלם ואשתומם על המראה ואין מבין. למחר, בעת נטילת לולב ראיתי שלא היה מנענע רק הלולב ומיניו בלא אתרוג והבנתי פתרון חלומי וחזר בו ורז"ל רמזו סוד זה בויקרא רבא ...".

הפתרון לשאלה שהתחבט בה רבי יוסף קארו, ניתן מחלומו של הריקנאטי (מגדולי המקובלים באיטליה

א. חשיבות האחדות:

חג הסוכות מוצג תמיד כסמל לאחדות.

1. במסכת סוכה (כ"ז): נאמר:

"אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חברו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו דכתיב: "כל האזרח בישראל ישבו בסכת" מלמד שכל ישראל ראויים לישוב בסוכה אחת."

2. הרב דב ליאור פוסק לגבי סוכה שאולה כי:

בארבעת המינים התורה הצריכה שיהיו שייכים לאדם, שנאמר 'ולקחתם לכם', אך בסוכה אין חובה לשבת דוקא בסוכה שלו, וגם אם אדם יושב בסוכת חברו, סוכה שאולה, יוצא ידי חובתו. יתירה מזאת, מותר לאדם להיכנס לסוכתו של חברו מבלי ידיעתו, מפני ש'ניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בממוניה'

ההלכה מגדירה את סוכתו הפרטית של האדם כרכוש ציבורי! כך יוצאים מדירת הקבע המבדילה את הפרט מהחברה, לסוכה המחברת אותנו ל"כל האזרח בישראל".

3. ה"כלי יקר" בפרשת אמור מפרש את הפסוק:

כל האזרח בישראל ישבו בסכת" - כל האזרח בישראל ישבו בסוכות דנקט אזרח שהוא לשון תושב, לפי שבזמן אסיפת התבואה מן השדה כל אחד רוצה לילך לביתו לישוב בו ישיבה של קבע, וחששה תורה אולי ע"י זה ירום לבבו ויתקיים בו וישמן ישורון ויבעט, לכן נאמר "כל האזרח" כלומר כל האזרח הרוצה להיות כתושב בעולם הזה ולא כגר, "ישבו בסוכות" שיצא מדירת קבע לדירת עראי כדי שיכיר שאינו בעולם הזה כי אם גר ולא תושב, וע"י זה לא יבטח בצל קורתו כי אם בצל שדי יתלונן.

גם ארבעת המינים מייצגים אחדות וערבות הדדית,

4. במדרש ויקרא רבה (ל, י"ב) נאמר:

"פרי עץ הדר אלו ישראל: מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח - כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים; כפות תמרים אלו ישראל -

העבריינים בתחילת כל נדרי היא שביום כיפור זכאים להשתתף בתפילה גם אלו שעברו על תקנות הקהל ולכן הוטל עליהם חרם. ליום זה בלבד הוסר החרם והתאפשר להם לבוא בקהל. על פי המדרש שראינו:

"ומה הקדוש-ברוך-הוא עושה להם, לאבדן אי-אפשר? אלא אמר הקב"ה ייקשרו כולם אגודה אחת והם מכפרים אלו על אלו"

ניתן להבין מדוע מתאחדים בתפילה עם אלו שהוחרמו, כי כדי שישלח האל לעברות עם ישראל, לא רק 'מתירין', אלא בלי העבריינים המתאחדים עם לכלל ישראל, לא תתכן כלל סליחתו של "המלך המשפט" הבעיה היא שבהמשך תפילות יום הכיפורים, כל אחד מתכנס לתוך טליתו ועורך את חשבון הנפש הפרטי שלו. מיד לאחר יום הכיפורים עולים לחג הסוכות, לשיאה של התשובה (הושענא רבא). עוברים ממצב של צדיקים, קדושים וטהורים, למצב גבוה יותר של "במקהלות רבבות עמך בית ישראל", ובזכות ההתחברות של כל חלקי עם ישראל מתקיים:

"ונשלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם ..."

הרב נויבירט קובע כי המסר העמוק של חג הסוכות הינו שאחדות ישראל אינה סתם קלישאה טריוויאלית. אחדות ישראל הינה מפתח לגילוי שם ה' בעולם!

ג. דור הפלגה - מגדל בבל:

9. בפרשת נח (בראשית יא, יט) מתאר הכתוב את פרשת מגדל בבל:

ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים: ויהי בנסעם מקדם, וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם. ויאמרו איש אל רעהו - הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה, ותהי להם הלבנה לאבן והחימר היה להם לחומר. ויאמרו - הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם, פן נפוץ על פני כל הארץ. וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם. ויאמר ה': הן עם אחד ושפה אחת לכלם וזה החילם לעשות, ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. הבה נרדה ונבלה שם שפתם, אשר לא ישמעו איש שפת רעהו. ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ ויחדלו לבנות העיר. על כן קרא שמה בבל, כי שם בבל ה' שפת כל הארץ, ומשם הפיצם ה' על פני כל הארץ.

אנשי דור המבול בקשו לבנות לעצמם עיר בה יגורו כולם, ובאותה עיר לבנות מגדל גבוה מאוד. מעין גורד שחקים יחיד ואחיד לכל באי עולם. למרות רוח האחוה והשוויון ש"מבצע" זה חרט על דגלו, בורא העולם ראה במעשה זה חטא והעניש אותם בכך שבלבל את שפתם. מנקודה זו ואילך בני האדם החלו לדבר בשפות שונות, למרות שכולם נכדים לאדם הראשון ולמעשה שייכים לאותה משפחה.

במאה ה-13, שחלם שהפרדת האתרוג משאר המינים, כמוה כמחיקת שם ה' המפורש. ההקבלה בין ארבעת המינים לארבע אותיות שם ה' מופיעה

6. במדרש ויקרא רבה (ל', ט'):

"פרי עץ הדר זה הקב"ה שנאמר: הוד והדר לפניו. כפות תמרים זה הקב"ה שנאמר: צדיק כתמר יפרח. וענף עץ עבות זה הקב"ה שנאמר: והוא עומד בין ההדסים. וערבי נחל זה הקב"ה שנאמר: סלו לרוכב בערבות."

7. מדגיש הרב נויבירט:

"דומני שמשמעות הדברים היא נוקבת. לעיתים רוצה האתרוג להתבודד, להיות עם עצמו ועם שכמותו, וחס ושלום לא להתחכך עם המינים האחרים אשר עשויים לפגום בו, ללכלך אותו או לשרוט אותו. האתרוג עושה זאת רק לשם שמיים. הוא רוצה להשאר צדיק ולכן מעדיף לבנות לעצמו יישובים לאנשי שלומו, בתי ספר המיועדים רק לאתרוגים כמותו וקהילות בהן לא ידרכו לולבים, הדסים וקל וחומר שאין כניסה לערבות. הכל נעשה מתוך כוונות טהורות לשם שמיים, אך בלי משים האתרוג בהתבדלותו מוחק את שם ה' המפורש". למסקנה, קובע הרב נויבירט כי הצדיק השלם, הוא זה המסוגל להתחבר לכל עם ישראל ומבין שלא זו בלבד שאין הוא מאבד ממדרגתו כי אם להיפך, הוא מסוגל להגיע למדרגות קדושה גבוהות בהרבה.

8. הרצ"ה קוק בעולת ראי"ה ב', עמ' תכה, לימד לגבי

התפילה הנאמרת בשבתות ובחגים:

"בפי ישרים תתרומום. ובשפתי צדיקים תתברך. ובלשון חסידים תתקדש. ובקרב קדושים תתהלל: ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל. ברנה יתפאר שמך מלכנו בכל דור ודור"

כי:

"ישנם ישרים, ישנם חסידים, ישנם גם צדיקים וקדושים ברם... אחרי סדר המדרגות של ישרים צדיקים חסידים קדושים, מופיעה במקהלות רבבות עמך בית ישראל, קדושת כללות ישראל, שבהיותה כוללת כל הדורות לפי ערכם...הרי היא למעלה מכולן ועל גביהן..."

שיא הקדושה מתגלה אם כן רק בחיבור בכלל ישראל.

ב. האחדות – גילוי שם ה' בעולם

יום הכפורים, נפתח ברוב רושם בהכרזה הפותחת את תפילת כל נדרי:

"על דעת המקום ועל דעת הקהל ... אנו מתירין להתפלל עם העבריינים"

תפילה זו הונהגה על ידי המהר"ם מרוטנברג. המרדכי, תלמידו, הסביר כי הסיבה להיתר להתפלל עם

מהי האמת ולא יוכלו להינצל מדעות שקריות. על כן הקדים הקב"ה ופזרם כדי שלא יוכלו להתאחד.

כלומר כאשר עובדי עבודה זרה מאוחדים בעבודה זו, לא ייתכן שמישהו יחשוב שלא כמותם. אבל במצב של פיזור ומחלוקת יש מקום לבעלי דעות אחרות לנסות ולשכנע באמיתות דעותיהם. יחידים אלה יכולים לעבור ממקום שאינו מאפשר להם להאמין באמונותיהם למקום אחר שיאפשר להם להחזיק באמונתם.

לדוגמה מביא הר"ן את עם ישראל

10. דרשות הר"ן דרוש ראשון:

ואין ספק שאותם צדיקים שהיו יחידים בדורות ההם היה להם חלוק האומות והממשלות לטוב ולתועלת, כי כאשר תצר להם האומה באיזה מלכות, ישוטטו אל ארץ אחרת שיוכלו שם לעבוד הש"י כרצונם, כאשר קרה לנו בגלותנו היום, כי כאשר נתחדש שמד בארץ ישמעאל ינוסו פליטיהם אל ארץ אדום, ומאדום לישמעאל, וזה אצלנו מחיה מעט בעת צרותינו ועבדותנו.

הרמב"ן והאב"ע ורבים אחרים מבארים כי האחדות היא החטא הגדול! היא זו שיצרה את הבעיה, ורק בפיזור העולם כולו התמוססה הסכנה שבסוג מסוים של אחדות.

הנצי"ב (הרב נפתלי צבי יהודה ברלין) מוולוז'ין, בפירושו "העמק דבר", מבאר כי בכוונה לא כתבה התורה מהו החטא של הדור, ומהו הרעיון הפגום סביבו התאחדה האנושות. הדבר לא נכתב מפני שזה לא באמת משנה. עצם העובדה שכולם אומרים אותו דבר וחושבים בצורה זהה זוהי כבר הבעיה, חברה הבנויה על מחשבה אחת ואינה מניחה מקום למגוון הדעות היא חברה רזה, שטחית ומסוכנת. הישיבה המרוכזת במקום אחד ובניית המגדל שנועד, לדברי הנצי"ב, לפקח על כולם ולדאוג שאיש לא יסטה מן הדרך המשותפת, מורים על חברה שבנתה עצמה סביב משטר של מחשבות. כולם צריכים להתיישר עם הקו השולט. איש אינו רשאי לחשוב באורח עצמאי ולסלול לעצמו דרך אחרת ובכך יש סכנה לשלילת חופש הדעה והביטוי, ואין לך חטא חמור מזה. הוא מוסיף ומסביר גם את החשש מפני "פן נפוץ על פני כל

הארץ:

11. הנצי"ב בפירושו "העמק דבר"

יש להבין מה חששו אם יצאו כמה לארץ אחרת. ומובן שזה היה שייך ל"דברים אחדים" שהיה ביניהם, ובאשר אין דעות בני אדם שוות, חששו שלא יצאו בני אדם מדעה זו ויהיו במחשבה אחרת. על כן היו משגיחים שלא יצא איש מישוב שלהם. ומי שסר מ"דברים אחדים" שביניהם, היה משפטו לשריפה,

אך יש לשאול, על פי כל מה שראינו לגבי חשיבות האחדות, מה היה רע בתכניתם לבנות עיר ומגדל גבוה? ומדוע נענשו על כך?

במדרש רבא דורשים כי כוונת אנשי דור הפלגה היה לבנות מגדל גבוה, לשים בראש המגדל פסל ובידי הפסל לשים חרב, כאילו הם מכריזים מלחמה בבורא העולם ועל כך הם נענשו. כלומר לא האחדות היא הגורם השלילי, אלא מטרת התאחדות.

רש"י מבאר כי האחדות לא רק שלא היתה סיבה לעונש אלא היא הסיבה שהעונש על דור הפלגה מותן. בשל העובדה שהיו מאוחדים, אף כי למטרות שליליות, לא הביא ד' עליהם עונש כמבול, כי אם רק הפיץ אותם בעולם כולו. לפי רש"י האחדות אינה גורם שלילי, אלא חיובי.

מקבילה לכך ניתן למצוא בדורם של אליהו ואחאב, שלמרות שפסחו על שני הסעיפים ועבדו לבעל, לא ניגפו במלחמותיהם עקב האחדות ששררה בעם ישראל.

רבי חיים בן עטר, בעל 'אור החיים' רואה את המוקד לחטא דור הפלגה בפסוק:

"ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים"

בני דור המבול ביקשו להתלכד במקום אחד, לא להתפזר בעולם. שאיפתם נבעה מן ההבנה שבכוחות מאוחדים, תוכל האנושות להתפתח ולהשתכלל, יותר משתוכל להתפתח כאשר יפוזרו הכוחות. ולכאורה, זו שאיפה נכונה ובריאה ויש הגיון רב בטענתם. אם-כן, מדוע נענשו?

מסביר ה'אור החיים' שהחטא נובע מכך שלא בכך חפץ רבונו של עולם. הקב"ה חפץ בעולם שיהא מיושב כולו, ולא מרוכז במקום אחד.

גם הרשב"ם והרד"ק מסבירים כי בעוד האלוקים ציווה עליהם "פרו ורבו ומלאו את הארץ", להתפשט בארץ ולהתיישב בה, הם בחרו להתרכז רק במקום אחד ובכך התבטא חטאם. העונש בא עקב אי מילוי מצוות האל למלא את הארץ.

ד. חטא האחדות

סיבה אפשרית לרצון הקב"ה לפיזור של בני האדם על פני כל הארץ, מסביר הר"ן בדרשותיו:

"שפיזור לרשעים טוב להם וטוב לעולם"

הכינוס והאחדות כשלעצמם רעים, אם המתכנסים רעים במהותם, כיוון שבסופו של דבר הם יעשו רע, וכל דעה, אפילו שקרית (הן בתחום הדתי והן בתחום החברתי), תתפוס לה אחיזה, כולם יקבלו אותה ולא יוכלו לדעת

אבל לעיתים מזומנות, מגיעים להשלטת דעות דווקא בשם הדמוקרטיה.

אברהם לינקולן טען בנאום גטיסברג כי הדמוקרטיה היא: "שלטון העם, על ידי העם, למען העם".

על הערכת טיבה עמד בנימה סרקסטית וינסטון צ'רצ'יל: "דמוקרטיה היא צורת הממשל הגרועה ביותר פרט לכל האחרות שנוסו".

דעתו של אדמונד ברק, מהוגי הדעות שהתנגדו למהפכה הצרפתית, הייתה אוהדת עוד פחות:

"אין לראות דמוקרטיה מוחלטת כצורת שלטון לגיטימית, לא יותר מאשר מונרכיה מוחלטת היא לגיטימית".

הוא דיבר על עריצות הדמוקרטיה, הגרועה אף מעריצות המונרכיה.

לעיתים מזומנות, מוצאים שאלטה, שהיא מיעוט, מצליחה להחזיק בעמדות השפעה בכלי התקשורת, ובכך להשפיע על אופי הנבחרים לרשות השיפוטית והרשות המחוקקת, ולהביא בפועל להשלטת דעותיה ולהביא לעריצות דעות במדינה.

פרופסור בנימין נויברגר (למדע המדינה באוניברסיטה הפתוחה) במאמרו: "דמוקרטיה אינה שלטון הרוב" קובע כי הדעה שדמוקרטיה היא שלטון הרוב פשטנית, מוטעית ומסוכנת. לדעתו, שלטון הרוב, תמיכת הרוב או הכרעת הרוב, אינם מרכיבים משמעותיים בהגדרת הדמוקרטיה:

בשנות ה-30 של המאה הקודמת נהנו אדולף היטלר ובניטו מוסוליני מתמיכתו של רוב מאסיבי. גם דיקטטורים כמו פרוז, נאצר וחומייני נהנו מתמיכה מאסיבית. איש לא יטען ברצינות, שתמיכת הרוב מכשירה אותם מבחינה דמוקרטית. כבר ביוון העתיקה ידע אריסטו להבחין בין שלטון הרבים למען עצמם לשלטון הרבים למען הכלל. בהגות הליברלית של המאה ה-19 הבחינו ג'ון סטיוארט מיל ואלכסיס דה-טוקוויל בסכנה של עריצות הרוב... עצם ההגדרה מהו רוב שונה ממקום למקום. במקומות מסוימים מדובר ברוב קולות, אבל אפילו בשיטת הבחירות היחסית ייתכן שיונהג אחוז חסימה שייצור רוב פרלמנטרי שמייצג מיעוט קולות.

הרב שרלו טוען כי פרשת נח מלמדת כי האחדות יכולה להיות חרב פיפיות. בשעה שהיא נבנית בדרך ראויה, וולונטרית, בה הכול מבקשים להתאחד סביב דגל אחד ומכוח בקשה זו פועלים ביושר ובנאמנות כדי להגשימו – טובה היא ויאה. אך גם אז יש להיזהר שלא ליצור את כולם ב"שטאנץ" אחד ולא לכנס את כולם במקום אחד, שכן הדבר מנוגד למגמה האלוקית של "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה". לעומת זאת, בשעה שהיא נכפית על-

כאשר עשו לאברהם אבינו. נמצא שהיו "דברים אחדים" שביניהם לרועץ, שהחליטו להרוג את מי שלא יחשוב כדעתם.

מלמדנו הנצי"ב כי פסילת ה"אחר" רק משום שהוא חושב אחרת ממני, או מרוב הציבור, גם אם מדובר ברוב מוחלט היא פסולה בתכלית, וסופה להביא לידי רצח.

12. בדומה כתב הנצי"ב גם בפתיחת פירושו לבראשית:

בחורבן בית שני, שהיה דור עיקש ופתלתול, ופירשנו שהיו צדיקים וחסידיים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. על כן, מפני שנאת חנם שבלבם זה את זה, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס. ובאו על ידי זה לידי שפיכות דמים בדרך הפלגה ולכל הרעות שבעולם.

עולה שהקללה שבפיזור העמים לארבע קצוות תבל, נושאת עימה גם ברכה, שיהא כל אחד מדבר "כלשון עמו", ושלא יהיו הכול מדברים "שפה אחת ודברים אחדים", שהם ערובה לסירוס המחשבה ועיקור הדעת.

זוהי תורת הפלורליזם בעולמה של יהדות, והיא כלל גדול בתורת ישראל.

ה. אחדות מול פלורליזם:

קשה להבין כיצד רואים באחדות סיבה להתמוטטות העולם? הרי זה סותר את שראינו קודם ועוד דברי חכמים רבים המדברים בשבח האחדות? איך ניתן ליישב את הביקורת הנוראה על האחדות עם האתוס הבסיסי המדבר בשבחה?

הנצי"ב מבאר כי זה אכן מה שהתחולל במגדל בבל. הרעיון לכנס את כולם התדרדר לאיסור עזיבה ולמניעת התפוצה האנושית בכוח, ומכאן עד לזלול בזכויות האדם הבודד ולפעולות כוחניות נגדו המרחק היה קצר מאוד.

מבחנו הגדול של מבקש האחדות אינו רק בתמיכתו ברעיון, כי אם גם במחיר האישי שהוא מוכן לשלם, ובויתור ובפשרה שהוא תובע מעצמו. ברם, אם האחדות היא מהלך כוחני שבא להכריח את האחר להתאחד – לא יוצאת ממנה ברכה מרובה.

אחת החולשות הגדולות של מבקשי האחדות היא שבעוד רוממות האחדות בגרונו, הרי שבידם הם אווזים תנאי "קטן" – הם בעד אחדות אך תובעים כי כולם יתאחדו סביבם, ואם לא כן הם לא יהיו שותפים.

גם כשכולם שותפים מרצון, כמו שאמור להיות במדינות דמוקרטיות עולה אותה בעיה: דמוקרטיה היא שיטת ממשל בה יש לאזרחים יכולת וזכות להשפיע על המדיניות הציבורית במדינתם, באופן חוקי וממוסד.... דמוקרטיות של ימינו מעמידות במרכז גם את ההקפדה על שמירת זכויות אדם כמו: הזכות לחירות, חופש דיבור, חופש התאגדות, זכות קניין, וחופש התנועה.

אמת שהוא הרצון לקרבה לאל, אלא שהיא מעוותת ומגשימה את האל.

במאמרו "למהלך האידאות בישראל" קובע הרב קוק, כי הגלות היתה צורך חיוני של עם ישראל ושל העולם כולו, וזאת כדי ליצור הפריה הדדית רעיונית בין ישראל והאומות:

14. הרב קוק במאמרו "למהלך האידאות בישראל":

"ואמנם הזמן עשה את שלו, וחושך הגלות גם הוא פעל את פעולתו. פיזור של כנסת ישראל בעולם הכריע הרבה לצד הטוב את מהלך העולם הכללי... פוגשת כעת את השיבה לארץ ישראל, לא רק האורה האלהית בצורה שקבעה לה בעמים אחרים, ולא רק האידיאה הדתית לבדה ע"פ צביונה שקבלה בגלות בהעתקה ממקור חייה, ולא רק האידיאה הלאומית המופרדת, אבל את כל אלה יחד הננו מתכשרים עתה לקבל..."

בשנת תשמ"ח הוציא חנן ז"ל את ספרו "את ענת אנוכי מבקש". הספר מורכב מהתכתבות ממושכת בין חנן לבין אחת ממשתתפות הסמינריונים של תנועת "גשר" בתחילת שנות השבעים, בהם שימש חנן כמדריך. במציאות לא היתה ענת אמיתית שעמה התכתב חנן. היו שתיים-שלוש "ענתיות", שניהלו עם חנן חליפת מכתבים ענפה, ואף לא אחת מהן נקראה ענת.

מדוע בחר חנן דווקא בשם ענת?

היחיד שידע את התשובה היה הרב יוחנן פריד, חבר קרוב של חנן. שנים רבות נצר הרב פריד את הסיפור, וניאות לחושפו בספר "חנן פורת – סיפור חייו":

15. הרצי"ה קוק - על פי הרב יוחנן פריד מהספר "חנן

פורת – סיפור חייו":

בשנת תשכ"ה, בעת שהרב פריד למד בישיבת מרכז הרב והיה חברותא של חנן, הגיעה בקשה מבית הספר האזורי עין חרוד – תל יוסף לשלוח שני תלמידים, שישתתפו בסימפוזיון על הנושא "מה עושה הנוער בזמנו החופשי?". הרב צבי יהודה הטיל את המשימה על חנן ועל יוחנן פריד. השניים הגיעו לתל יוסף, והדין גלש לשאלת עולמם הרוחני של תלמידי ישיבות, לימוד תורה, גיוס בני ישיבות וגיוס בנות, ועוד.

אחרי כשעה וחצי קמה בחורה שהציגה עצמה בשם ענת, ושאלה: "אם אתם באמת כאלה טובים, מה אתם יכולים ללמוד מאיתנו?". חנן, כמו כל יהודי, השיב לה בשאלה: "ומה את יכולה להציע לנו, למשל?". הנוכחים היסו את ענת ("את מפריעה"), והדין נמשך.

עם תום המפגש נסע חנן הביתה, לכפר פינס. יוחנן פריד נסע לירושלים, הגיע לרב צבי יהודה וגולל בפניו את חוויותיהם מהסימפוזיון. כשסיפר על שאלתה של אותה ענת, שאלו הרב צבי יהודה "ומה עניתם לה?".

ידי מנגנונים המבקשים לכנס בכוח את כולם תחת דגל אחד, ואינם מאפשרים לרצון איש ואיש לבוא לידי ביטוי – היא עצמה הופכת להיות מקור מרכזי לדריסת אנשים, ולרמיסה מוחלטת של החירות האישית וההכרתית.

13. הרב יובל שרלו:

יש ללמוד מפרשת מגדל בבל גם על האחדות שאנו מבקשים שתהיה בתוכנו. בשעה שמדובר ברצון להציב רעיון יסודי שהרבה אנשים יכולים מרצונם החופשי ומבחירתם להתכנס תחתיו, והוא אינו כופה את עצמו, ולא זו בלבד אלא שהוא רחב דיו כדי לאפשר זוויות שונות ותפוצה רחבה של הרעיונות – טובה ויאה היא האחדות, ואנו חייבים לשאוף לכינונה ולעשות דברים הרבה כדי שתתחולל. בירור ההבדלים בין הסוגים השונים של האחדות – זו המוברכת וזו הארורה – הוא מיסודה של פרשת מגדל בבל.

ה. תזה, אנטיתזה וסינטזה:

ראינו איפה כי אחדות, אינה תנאי להצלחה. יש לכוון את האחדות למישורים אידיאליים ולא ארציים. להשתמש בכוחות יצירה מגוונים, הנובעים ממקורות שונים, המבוססים על תפיסות שונות, כדי להגיע לאמת.

הרב קוק במאמרו "למלחמת הדעות והאמונות" [אורות עמי' קכט]. מתאר את הבעיה הקשה בה היה מצוי עם ישראל מאז נכנס לארץ ישראל בימי יהושע ועד היום - שטף רעיונות תרבותיים זרים חודרים לתוך עם ישראל ובעקבותיהם רבים מהאנשים פורקים כל עול. ההתמודדות הקלאסית של מנהיגי כל דור הייתה בעיקר דחייה מוחלטת של רעיונות אלו מצד אחד או לנסות להבדיל בין תיאוריות כשרות שהם חלק מהיהדות, ובין תיאוריות זרות שאין להם כל קשר ליהדות מצד שני, כדי שהאנשים ידעו במה לבחור.

הרב קוק, בראייתו הייחודית, טוען שמעבר לכך שדרך זו איננה מועילה כלל לאחר שדעות אלו כבר חדרו לתוך המחנה, היא גם איננה נכונה. הרב קוק הדגיש כי בכל תיאוריה ותפיסה ישנו גם אור, אלא שהוא מצוי במידה שונה בכל תיאוריה, לכן, במקום להילחם בהן, עלינו לאסוף את נקודות הטוב שבכל דבר.

רק על ידי איסוף של נקודות האור והאמת מכל תפיסה בעולם והשלכת הפסולת מהן, ניתן להתמודד עם הרעיונות הזרים, שכן כאשר גדולי הדור יראו כיצד הכל קשור למחשבת ישראל, אף אחד לא יתפתה לדעות אלו אלא יישאר נאמן ליהדות.

לשיטת הרב קוק ישנה אמת אבסולוטית, אבל בכל דעה כמעט, יש משהו אמיתי. כדי להגיע לאמת המוחלטת יש לאחד את כל השיטות ולתת לכל אחת מהן את מקומה. אפילו בכפירה יש חיוב, משום שהיא שוללת את התפיסה האלילית המוטעית את האל; גם באלילות יש גרעין של

יוחנן פריד השיב: "שאלנו אותה מה היא יכולה להציע, והיא לא אמרה דבר".

תגובתו של הרב צבי יהודה היתה חריפה. במשך עשרים דקות הוא "שטף" את יוחנן פריד ללא רחמים: "תתביישו לכם, נסעתם עד עין חרוד, ואתם לא יכולים ללמוד דבר? אינך יכול ללמוד שום דבר מהענת הזאת בעמק יזרעאל? מכל אדם אפשר ללמוד, וצריך ללמוד גם מבחורה אחת יושבת העמק".

ואז התחיל הרב למנות את כל מה שאפשר היה ללמוד ממנה: אהבת הארץ, קשר עם הקרקע, עמל כפיים, יחסי חברה, אחווה, שוויון, ועוד ועוד. "אני לא מבין מה

קרה לכם?!" סיים הרב צבי יהודה את נזיפתו הקשה.

כשסיפר יוחנן פריד לחנן על דברי מורם ורבים, שקע חנן במחשבות עמוקות. הנזיפה של הרב צבי יהודה, גם אם לא היה עד לה בעצמו, עוררה אצלו תחושה קשה. את השיעור של הרב צבי יהודה הוא הפנים היטב: מכל אדם בישראל יש מה ללמוד, ובייחוד מבני ההתיישבות העובדת, גם אלו שאינם שומרי מצוות. גם אם אנו דבקים באמת שלנו ומשוכנעים שיש לאחרים מה ללמוד מאיתנו, גם לנו יש מה ללמוד מאחרים. אם איננו מוצאים מה ללמוד מהם, סימן הוא שטרם העמקנו מספיק או שאיננו מעוניינים להעמיק.

הדברים מתומצתים בערפלי טוהר :

16.הרא"ה קוק בערפלי טוהר :

"הצדיקים הטהורים אינם קובלים על הרשעה אלא מוסיפים צדק, אינם קובלים על הכפירה אלא מוסיפים אמונה, אינם קובלים על הבערות אלא מוסיפים חוכמה"